

Naar Opfattelsen af Hovedstykket som en Indtægtsliste for et Sommerhalvaar staar for mig som højest usandsynlig, anfører W. nu den engelske Sherif som Bevis for, at man andensteds fordelte alle Oppebørsler efter Halvaar. Parallelen faar staa ved sit Værd¹⁾; men jeg maa stadig sige: skaf en lille Antydning af Bevis hentet ud fra Hovedstykket selv! Det er heller ikke fremkommet i Antikritiken, ja nu maa de tre Vinternathold ved Danevirke endda ikke mere gælde for en Inkonsekvens, hvad W. dog selv kaldte det tidligere (hans Skrift S. 92). At netop Hallandslisten ved sin hele Opstilling gør det lidet rimeligt, at man i Valdemar Sejrs Tid regnede efter Halvaar, har jeg berørt ovenfor.

Kun een Bemærkning endnu: Jeg har i min foranstaaende Artikel ene omhandlet W.s Bevisførelse for, at Hovedstykket skal dreje sig om et Halvaar, men jeg kan i det hele ikke tiltræde hans Opfattelse af dette Stykke som en ren Indtægtsliste, et Spørgsmaal, som jeg dog ikke her skal komme ind paa.

Kr. Erslev.

2.

Nye litterære Fund i Norge.

Af Sofus Thormodsæter.

Efter Anmodning af den danske historiske Forenings Sekretær skal jeg give nogle Oplysninger om et Par Haandskrifter, jeg nu ivaar har fundet i Norge, men som ogsaa er af Interesse for Danmark.

1. En anonym Oversættelse af Holbergs Nils Klim.

Hdskr. udgjør en Bog i stort Kvartformat (Højde 24 cm, Bredde 19) og er indbundet i Papbind med Ryg og Hjørner af Skind. Øverst paa anden Side har en af Bogens tidligere Eiere gjort en Tilføielse om naar og hvorledes den kom i

¹⁾ Professor Steenstrup meddeler mig derom: Den engelske Styrelse hvilede helt paa Aarsregnskaber, Aarsruller, Aarsforpagtninger af Grevskaber osv. Sheriffen skulde møde til Paaske og til Mikkelsdag med sin Beholdning af Penge, men som der udtrykkelig staar i *Dialogus de scaccario* skete der til Paaske kun en a conto Indbetaling, et proffer, uden Regnskab, og først ved Mikkelsdag aflagdes Regnskab og fandt den endelige Opgørelse Sted (jfr. Stubbs, *The constitutional History* I 380, 597).

hans Besiddelse. Saa følger (som Pag. 1) Titelsiden. Derefter kommer Oversættelsen (Pag. 2—144), skrevet med smuk og tydelig gotisk Skrift. Kap. 5 er gjengivet i dobbelt Oversættelse, hvoraf den sidste er overkrydset. — Papirets Vandmærke viser en Krone med ophængt Horn samt Bogstaverne G. R.

Titel: Niels Klims | Under-Jordske Reise, som indeholder en | Nye Jordens | Beskrivelse | Samt det Femte, os endnu | ubekjendte | Monarchies Historie | af | Sal. Abelini | Bibliotheqv.

Sammenlignes denne Oversættelse med Originaludgaverne og de tidligere udkomne Oversættelser, kan derom meddeles Følgende:

Som bekjendt har Holberg selv besørget 2 Udgaver paa Latin. Begge udkom i Leipzig (og Kjøbenhavn), den første i 1741 og den anden i 1745. Den sidste er forøget med en apologetisk Praefatio samt 4 Udvidelser af Teksten. Intet af disse Tillæg er medtaget i den nu fundne Oversættelse. Den som har udført denne, har udelukkende holdt sig til den første Udgave og kan ikke have kjendt den anden.

Saa er der de tidligere trykte Oversættelser. Af saadanne er der 3, nemlig Baggesens (fra 1789) og Dorphs (fra 1841) samt den ældre „danske“, som forresten er udarbejdet af en norsk Student ved Navn Hans Hagerup¹⁾, og som under adskillige Gjenvordigheder, særlig af økonomisk Art, udkom i Kjøbenhavn 1742. Den nu fundne Oversættelse er helt uafhængig af alle 3 og utvivlsomt ældre end de to førstnævnte. Sproget ligner dog Hagerups, og der er ogsaa den Overensstemmelse mellem disse to, at ingen af dem har befattet sig med Originalens Citater fra klassiske Digtere.

Spørgsmaalene om naar, hvor og af hvem denne nyfundne Oversættelse er udarbejdet, staar endnu aabne. Det eneste sikre Holdepunkt, som Hdskr. selv yder til deres Besvarelse, er den forannævnte Tilføielse paa Side 2: „Kjøbt ved Auktion for 48 Sk. den 9de Septbr. 1809. Aas“.

¹⁾ Student fra Bergen 1730. Nærmere om ham i Werlauffs Hist. Oplysninger til Dorphs Oversættelse af Nils Klim, Pag. 311 Anm. (3die Udg.).

Af Vestre Robygdelagets Extrarets Protokol kunde Amanuensis Finne-Grøn paavise, at Aas maatte være identisk med daværende Sorenskriver Gunder Aas. Dette er ogsaa bleven bekræftet ved Oplysninger fra Stiftsarkivar Friis i Trondhjem. En ved det derværende Stiftsarkiv beroende Auktionsprotokol samt den i Forbindelse med vedk. Auktion trykte Bogfortegnelse, som findes i Trondhjems Videnskabsselskab, viser, at et Manuskript in 4to med Titelen „Nils Klims underjordiske Reise“ blev solgt til Gunder Aas, om hvem fra andre Kilder kan oplyses, at han er født 1785 og i 1809 var Embedskontorist hos Sorenskriver Böckman, blev exam. juris. i Kjøbenhavn 1812 og døde som Amtmand i Stavanger 1853. Han købte Haandskriftet paa Auktion efter Kancellisekretær Hans Horneman (f. 1756, Student 1774 med opt [ime] for Latin, Kancellisekretær 1807, † ugift i Trondhjem 1809). — Længere tilbage er det endnu ikke lykkedes at komme, og Spørgsmaalet om, hvem der er Oversætteren, er fremdeles ubesvaret.

Haandskriftets sidste Eier, Grosserer Alf Otto i Lillestrøm, har overdraget det til Universitetsbiblioteket i Kristiania paa Betingelse af, at Undertegnede skal besørge dets Offentliggjørelse i den Udstrækning, hvortil jeg maatte faa Anledning. Første Kapitel blev som Prøve trykt i „Romerike“ (Lillestrøm) og har vakt Interesse og Opmærksomhed baade i Norge og Danmark. Til Hjælp under de fortsatte Undersøgelser angaaende Haandskriftets Tilblivelse har Kristiania Universitetsbibliotek bestøttet Reproduktion i Facsimile af Side 6 (Slutningen af første og Begyndelsen af andet Kap.). Et Expl. deraf er tilstillet det danske Rigsarkiv.

2. En dansk-norsk Dronnings Skriftebog¹⁾.

Det er en haandskreven Bog i Duodezformat, indbundet i sort Chagrin, med Guldsnit²⁾, hvorpaa kgl. Vaaben („Speil-

¹⁾ Blev tidligere kaldt „Bønnebog“. Jeg har fundet „Skriftebog“ mere betegnende.

²⁾ Flere har antaget, at Indbindingen er fra en senere Tid. Den norske Familie Kielland, som antagelig har ejet Bogen i

monogram“ med Bogstaverne A. S. og maaske et Aarstal) og omhyggelig opbevaret i et grønt, blomstret Papfutral.

Bogen bestaar af 48 upaginerede Blade. Deraf er 30 Sider beskrevne, 22 forfra og 8 bagfra. Den første Side er skrevet med Versalier (Antiqua) og inderholder: IN JESV NAH | MEN | WALÖS DEN | 26 MAJ 1716.

Derefter følger (Side 5—9), skrevet med en smuk, sirlig Haandskrift, „Der 51. Psalm Davitz“. Salmen er den 4de af de saakaldte 7 Bodssalmer og afskrevet efter „die Lutherbibel“. Ifølge den traditionelle „Overskrift“ er Salmen forfattet af David, „da Profeten Natan var kommen til ham, efterat han var gaaet ind til Btseba“. Sml. 2 Sam. 12,1 fg.

Med en anden, mindre smuk, men meget tydelig, Haand er der efter den davidiske Salme tilføjet nogle Ord paa Tysk (knap 1½ Side), som i Oversættelse lyder saa: „Denne skjøne Salme har min dyrebare Gemal Kong Friderich den fjerde skrevet. Gud lade Davids sikre Naade blive opfyldt paa ham og sætte ham til Seier evindelig. Jesus, hør min Bøn for ham, for dit Blods og din Døds Skyld, Amen.“ — De følgende 12½ Sider optages af 3 Skriftebønner paa Dansk. De tager særlig Sigte paa en ret Beredelse til „Naadens Bord“. — Saa kommer 2½ Side (paa Tysk), antagelig skrevet med samme Haand, men indført efter 1730 (Kongens Dødsaar): „NB. Foranstaaende 3 Bønner har en stor Korsbærerinde, som dog dengang var i en blomstrende og god Stilling, forfattet og fremsat for sin Gud i Skriftestolen og er hende indgivet af den Helligaand i de for hende lykkelige Aar 1721 og 1722. Men nu følger de Skriftebønner, som er forfattet i hendes mørke Bedrøvelsesaar, da hendes Søn døde (omkom?) midt paa Dagen (bei follem mitach untergincke) og da hendes Hoved (o: Kongen) faldt bort under hendes Elendes bitre Dage; med sønderbrudt Hjerte og nedslaaet Aand har hun foredraget disse sine Bønner for Gud i hans hellige Bolig“.

mindst 100 Aar, ved intet derom. Og cand. Klæbøe har vist mig et Par Bøger fra samme Tid, med omtrent samme Indbinding og med ganske de samme Mønstere og Farver paa Indersiden af Permene. Det var Holbergs Beskr. af Bergen og en tysk Salmebog.

De sidste Bønner er dog ikke blevet indførte i den lille Bog.
De 8 bagfra beskrevne Sider indeholder 2 Salmer. Den første bestaar af 9 Vers og begynder saaledes:

Gerechter Jesus Höre mich
mein fürsatz Hier auf Erden,
Ist dass ich als ein Flett an dich
mög angeklebet werden.

Den anden har 4 Vers og begynder saa:

Jesu ruh der Seellen
Lass mich nicht so quälen
Hier in dieser welt.

Den sidste af disse Salmer er forfattet af Ahasverus Fritsch (f. 1629, † 1701)¹⁾. Hvem der har forfattet den første, vides ikke.

En særegen Interesse knytter sig selvfølgelig til Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvem det er som kalder Kongen sin Gemal.

Dronning Louise kan det ikke have været. Hun har jo ikke havt nogen Befatning med Vallø. Og Aarene 1721 og 1722 kunde ikke betegnes som hendes lykkelige Aar, da hun døde den 15de Marts 1721.

Derimod passer baade det ene og det andet paa Anna Sophie Reventlow (f. 1693). 1713 oprettede Kong Frederik Vallø Grevskab for hende og bestemte dette til hendes Enkesæde. Fremdeles blev hun den 4de April 1721 viet til Kongens høire Haand og den 30te Mai samme Aar kronet paa Frederiksborg Slot.

Det der staar om Sønnens Død, sigter formodentlig til Prins Karl (f. 16/2 1728, † 10/12 1729). Men da han ifølge „Extrard. Relationer“ in 4to for 1729 døde „om Natten imellem 1 til 2 Slet“, er Udtrykkene „bei follem mitach untergincke“ maaske at opfatte symbolsk.

Totalindtrykket af denne Skriftebog vil ikke formindske Sympathien for de fyrstelige Personer, hvis Navne er knyttede til den. I Norge er den blevet opbevaret med Pietet.

¹⁾ Denne Oplysning skylder jeg nærmest cand. philos. Klæboe.